

LA PROMOCIÓ DE L'ÚS LINGÜÍSTIC EN CONTEXTOS ESCOLARS: ALGUNES LLIÇONS DES DELS PAÏSOS CATALANS¹

F. Xavier Vila

Departament de Filologia Catalana / Centre Universitari de Sociolingüística i Comunicació

Universitat de Barcelona

Introducció²

Kaixo lagunok, kaixo lankideok,

Hasteko, eskerrak eman nahi dizkizuet. Duela ia bost (5) urte izan nuen lehen harremana Arrue proiektuarekin eta Soziolingüistika Klusterrarekin. Aurretik ere, banekien indartsu ari zaretela euskararen biziraupenean eta normalizazioan zuen herri honetan. Baina egin nuen azken bisitan bertatik bertara ezagutu ahal izan nuen egiten ari zareten lanaren kalitate zientifikoa ere. Egia esan, orduan harrিতuta geratu nintzen deskribatu zizkidaten proiektu guztiekin; txundituta geratu nintzen.

Gaur, bost urte beranduago, bigarren aukera eman didazue zuen ikerketaren nondik norakoak ezagutzeko eta berriro ere ikusten ari naiz zuen lanaren erritmoa eta kalitatea murriztu ez eze, sendotu egin direla. Poliki-poliki, etengabeko lanari esker, euskal soziolingüistikari buruzko ikerketa nabarmentzen ari zarete nazioartean. Asko pozten naiz eta zoriondu egin behar zaituztet egindako lanagatik. Horregatik guztiagatik, atsegin handia da niretzat zuekin hemen izatea ikasteko eta elkarlanean jarduteko, ahal dudan neurri apalean, zuen helburuekin bat eginda.

I ara, si no us sap greu, continuaré en català.

D'entrada m'agradaria assenyalar que entre Catalunya i Euskal Herria tenim una singularitat compartida, i és que ens preocupen una sèrie de coses similars. Això cal tenir-ho present: no és pas arreu del món que preocupen les mateixes qüestions. La publicació que avui analitzem, l'informe d'Arrue en anglès, preguntava per què l'ús de les llengües dels nois i noies és com és a les escoles, de quina manera aquest ús està influït per les cases i els orígens dels nanos i per les llengües de la ciutat on viuen i, sobretot, quina és la millor manera perquè les escoles influeixin i, per tant, promoguin l'ús del basc, i on són els

¹ Ponència presentada a la Jornada del Kluster de Sociolingüística basc / [Soziolingüistika Klusterra Jardunaldia](#), Kursaal, Donosti/San Sebastián, 31/01/2013

² Benvolguts amics, benvolguts col·legues,

Deixeu-me començar amb un agraïment. Ara ja fa quasi 5 anys que vaig tenir el primer contacte amb el projecte Arrue i amb el Kluster de Sociolingüística. Jo ja coneixia d'anys enrere l'entusiasme amb què treballau per la supervivència i la normalització de l'èuscar en aquest país vostre. Però durant la meua darrera visita vaig poder apreciar també de primera mà la qualitat científica del treball que esteu fent. La veritat és que ja aleshores vaig quedar gratament impressionat amb els molts projectes que van descriure'm, gairebé aclaparat.

Avui, cinc anys després, m'heu ofert una segona oportunitat de posar-me al dia de la vostra recerca, i constato que el ritme i la qualitat del vostre treball no han pas minvat, ans al contrari, s'afermen dia a dia. De mica en mica, amb la constància que us caracteritza, esteu posant la recerca sociolingüística basca en un lloc remarcable en el context internacional. Només puc congratular-me'n i felicitar-vos per la feina feta. És per això que per a mi és un plaer poder ser avui aquí amb vosaltres per aprendre i col·laborar, en la modesta mesura que em sigui possible, amb els vostres propòsits.

límits per a aquesta intervenció. Es tracta d'una preocupació compartida per bascos i catalans, compartida perquè som conscients que les nostres llengües estan en una posició molt delicada, però que no tothom comparteix.

Ara bé, un cop llegit l'informe, i després de felicitar l'organització perquè realment l'he trobat molt interessant i ben fet, deixeu-me dir que segurament jo no compartiria algunes visions negatives que estic sentint entre algunes de les persones amb qui estic parlant aquest dies. Crec que la feina de les escoles al País Basc està sent molt més positiva del que potser de vegades es pot percebre des de dins de la pel·lícula. Mirat des de fora, crec sincerament que l'informe us mostra que en la vostra política lingüística educativa hi ha molts aspectes positius que crec que val la pena que valoreu adequadament.

Si voleu entendre'm, us proposo un petit exercici com el que vaig fer jo fa molt poc temps: us proposo que feu l'estranger un dia, que agafeu els esquís i aneu per exemple a Caunterés —la localitat gascona que en francès denominen Caunterets—, per exemple. Si com ara jo vinguéssiu de Catalunya i us n'anéssiu a aquest indret, quedaríeu parats de veure la quantitat de gent que hi parlava en basc. Ara fa poques setmanes, en un recompte improvisat, aquesta gent, sobretot famílies, representava potser un trenta per cert de la gent que senties en una d'aquelles pistes d'esquí. Eren famílies de classe mitjana que havien anat a passar uns dies d'esbarjo i que feien vida normal, que no estaven fent cap mena de militància. Aquella gent enraonava en basc, es divertia en basc, es discutia en basc —hi havia de tot, és clar— perquè era la seva normalitat quotidiana. Vet aquí un indicador de fins a quin punt heu aconseguit que l'euskera surti de la dinàmica de les llengües minoritzades encaminades a l'extinció. Perquè no us enganyeu, resulta que en aquell país on jo sentia basc, hi ha una llengua local terriblement amenaçada, l'occità gascó. A Caunterés, se suposa que s'hi parla el gascó. Doncs bé, avui dia si hi busqueu el gascó i us hi trobeu el basc. És un senyal esplèndid per al basc, i una pena absoluta per a l'occità.

La recerca en sociolingüística educativa del CUSC i el projecte

RESOL

Tot això podem discutir-ho, si voleu, però jo sóc aquí per veure en què podem col·laborar des del CUSC, des del meu centre de recerca, en la vostra empresa d'analitzar els resultats de la política educativa al vostre país. Al CUSC³ fa temps que estem fent el que en diem sociolingüística educativa, és a dir, recerca que s'interessa pels processos d'aprenentatge, d'ús, de transformació de les representacions mentals sobre les llengües en entorns educatius de molts tipus. N'hem fet pràcticament a tots els nivells. Tenim estudis sobre colònies estrangeres, per exemple, de com els japonesos a Catalunya preserven el seu repertori lingüístic en les institucions educatives pròpies. També tenim estudis sobre el canvi en els usos des de l'educació infantil fins al final d'educació primària. He analitzat les llengües a la universitat, he fet estudis sobre secundària, estudis d'educació infantil. De tots els nostres treballs, el que jo crec que avui us pot interessar més és un estudi longitudinal que denominem amb la sigla RESOL.⁴ Aquest nom amaga un joc de paraules: de fet, la sigla ve de "resocialització", però que en català "resol" significa "soluciona". Si ho compareu amb el castellà, "resuelve" vol dir exactament això. I és que aquest nom té una història.

Ara fa uns deus anys, els nostres mestres i, sobretot, els nostres professors de secundària i la gent que treballava a l'ensenyament ens deia "l'escola ha fracassat, l'escola fracassa perquè els nanos que passen de primària a secundària no mantenen el català, abandonen el català, deixen de fer servir el català". Això era gairebé un clamor entre la gent que es dedicava a l'educació. Aleshores, nosaltres, com que

³ <http://www.ub.edu/cusc/>

⁴ Podeu trobar-ne més informació a: <http://www.ub.edu/cusc/sleducativa/projete/resocialitzacio-i-llengues-resol-els-efectes-linguistics-del-pas-de-la-educacio-primaria-a-secundaria-en-contextos-plurilingues/>

som modestos i humils i ens agrada fer les coses de manera ordenada, vam dir “ah, d’acord, mirem-ho. Si diuen que passa això, anem-hi i mirem-ho”. En conseqüència, vam engegar un projecte, que és el projecte RESOL, un estudi longitudinal panel: vam agafar nanos de sisè i els hem estat seguint des d’aleshores, de manera que ja tenim les dades fins a quart d’ESO, i aquest any i l’any que ve els seguirem fins a Batxillerat i mòduls formatius. Perdem una part dels nanos que se’n van al mercat laboral, però tindrem una visió força il·luminadora de l’evolució durant el seu període educatiu.

Jo utilitzaré dades d’aquest projecte, bàsicament per respondre a tres preguntes, que són essencialment les següents, i que crec que us podran servir per establir comparacions amb el que passa a Euskadi i concretament amb el projecte Arrue:

- La primera és: l’escola, la principal institució social que acull els infants, incideix sobre els usos interpersonals, i potencia la presència del català, i com?
- La segona pregunta és: l’escola potencia el consum cultural en català, i com?
- I la tercera és: quin efecte té el pas de primària a secundària, és a dir, com expliquem aquest moviment des dels nanos més joves fins als nanos més grans?

El projecte RESOL és un projecte multidimensional que analitza diverses variables des de perspectives metodològiques diferents. En termes generals, RESOL s’ocupa de les pràctiques, dels coneixements i de la dimensió psicosocial, incloses les opinions, les actituds i l’autoconfiança lingüística. La recollida de dades que hem fet ha utilitzat mètodes diferents. D’entrada tenim dades demoscòpiques, que avui utilitzaré, sobre les competències lingüístiques, els usos interpersonals, el consum cultural, les opinions, l’autoconfiança. En aquest sentit, i pel que fa a les pràctiques lingüístiques, RESOL se centra d’una banda en els usos familiars, és a dir, la llengua inicial, la llengua amb els germans, amb els pares, etc.; també analitza els usos lingüístics orals interpersonals, és a dir, la xarxa social, les persones amb qui tenen relació els infants i els usos vehiculars a l’escola; i estudia igualment el consum cultural. He de fer un advertiment en relació amb l’estudi d’Arrue. L’experiència a Catalunya ens indica que, almenys en la nostra societat, no hi ha una diferència significativa entre els usos a dins de l’aula i els usos a fora de l’aula, pel que fa a les relacions interpersonals. Amb això què volem dir? Volem dir que, normalment, si dos nens es parlen en català a fora de l’aula també es parlen en català a dins de l’aula. I si es parlen en castellà a fora de l’aula, també es parlaran en castellà a dins de l’aula. Sí que hi ha una diferència quan estan duent a terme activitats lectives controlades pels professors, però entenem que aleshores la pregunta no és “quina llengua parles amb els teus companys a l’aula?”, sinó “quan t’estàs mirant el professor i tu estàs fent una presentació pública a classe o esteu fent un debat, quina llengua parles?”. En aquest sentit, la llengua *pública* parlada a classe amb els companys és una variant de la llengua parlada amb el professor, i no pot prendre’s com a mesura dels usos espontanis. Aquesta és una precisió que nosaltres vam assumir fa temps, i per tant, hem posat menys interès en la pregunta de “quina és la llengua que utilitzes amb els companys a dins de l’aula?”, perquè la considerem equívoca i complexa d’analitzar.

A banda de dades demoscòpiques, a RESOL hem fet també proves de competència oral. Són proves en què avaluem una submostra dels nois i noies mitjançant una prova en què havien de dur a terme primer una activitat acadèmica i després una activitat interpersonal, tant en català com en castellà. Les proves estan dissenyades per ser exactament paral·leles, de tal manera que, fins i tot, si mirem el domini del lèxic, vam vigilar quin lèxic específic havien d’utilitzar en una llengua i en una altra perquè els resultats fossin comparables. Finalment, el projecte també ha inclòs uns grups de discussió sobre llengües, identitats i hàbits culturals. De tots aquests resultats, avui em centraré en les dades demoscòpiques.

Deixeu-me dir un parell de coses de la població analitzada. En iniciar l’estudi ens vam plantejar el problema de la població analitzada. D’entrada vam descartar de fer un estudi censal, perquè això implicava analitzar almenys 60.000 persones, i ja comprendreu que amb els recursos de recerca que

tenim, estudiar 60.000 persones era impossible. Però si fèiem una mostra aleatòria, teníem un altre problema seriós, perquè volíem fer seguiment d'una mateixa població per evitar que el canvi d'un any a l'altre introduís uns biaixos incontrolables. Volíem fer un estudi panel, és a dir, seguir la mateixa població. Però de nou, seguir individus solts arreu del territori durant uns quants anys ens resultava costosíssim. Com ho vam fer, doncs? Vam optar per triar una sèrie de localitats en funció del seu perfil sociolingüístic i seguir-ne tots els nois i noies de sisè (veg. Figura 1). Així doncs, vam seguir l'alumnat de sisè de Mataró, que té més de 100.000 habitants; tots els de Sant Just Desvern, que és una localitat de la perifèria de Barcelona, de classe mitjana-alta; tots els de Sant Joan Despí, que és una localitat del costat de Barcelona, de classe treballadora; tots els d'una part de la comarca de La Noguera; tots els de la zona central de la Franja —la Franja són les comarques catalanoparlants de l'Aragó—; i una mostra d'Inca i de Palma, ambdues a Mallorca. Jo parlaré de Mallorca, però les dades d'Inca i Palma no són representatives, sinó simplement dos estudis de cas, no és tota la població. D'altra banda, en algunes taules hi ha dades de Vic, localitat que abans no he esmentat perquè estrictament no forma part del projecte RESOL, però de la qual tenim dades d'un projecte anterior que de vegades podem aprofitar.

Figura 1 Composició demogràfica de les localitats de RESOL (més Vic)

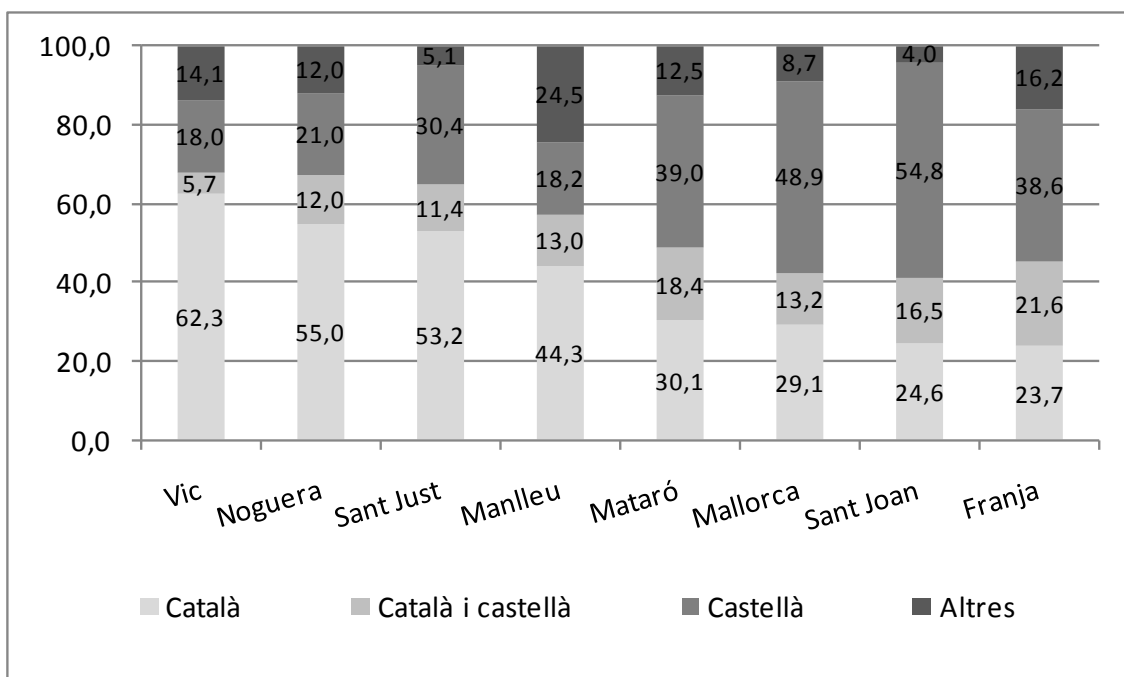
Territoris	Dades 2009		Projecte RESOL 2007-08	
	Habitants	Població nascuda fora de l'Estat espanyol	Informants 6è de primària	Informants nats fora dels TLC
Vic	39.844	22,8%	342	15,9%
Noguera	40.213	16,7%	169	16,6%
Sant Just Desvern	15.811	14,7%	158	7,9%
Manlleu	20.647	21%	192	18,2%
Mataró	121.722	16,5%	1.017	15,7%
Sant Joan Despí	32.030	10%	247	15,7%
Franja (Llitera i Baix Cinca)	28.230	9,6%	208	20,3%

En la tria de les localitats es van tenir en compte tota una sèrie de factors: dimensions del municipi, tipologia social, adscripció del territori, població autòctona i immigrada, etc., i això va fer elegir una sèrie

de localitats molt diverses. Cadascuna de les localitats que hem estudiat té les seves singularitats, i totes poden arribar a ser molt diferents entre elles. Prenem el lloc de naixement com a exemple. Com sabeu, la població de Catalunya en els últims deu-quinze anys s'ha incrementat d'un milió i mig. El món ha canviat per nosaltres, realment. Jo no havia vist una persona de l'Equador fa deu anys, i en aquest moments, en algunes localitats catalanes representen el 5% de la població. Vull dir que realment és molt important el canvi, i això feia important tenir en compte la presència de persones nascudes fora dels territoris de llengua catalana (TLC), per tant inclou la resta de l'Estat espanyol i la resta del món. Doncs, ja veieu com els percentatges varien molt, varien des del 20% a la Franja, una teòrica àrea rural aïllada, on el 20% són romanesos, ucraïnesos i aragonesos castellanoparlants. Però mireu per exemple a Manlleu, un 18% que essencialment són marroquins i llatinoamericans. Els percentatges són considerables a tot arreu. O almenys eren considerables en el moment de fer la mostra, abans de l'esclat de la crisi... En aquests moments jo ja no sé si parlar de noves immigracions o de noves emigracions o de noves re-emigracions. Les dades ens mostren que hi ha gent que està marxant, però encara no sabem com afectarà la realitat sociolingüística. Però en tot cas, això és un tema que ara mateix no podem abordar.

Si en comptes de l'origen geogràfic ens fixem en la llengua inicial (Figura 2), les diferències entre localitats tornen a ser espectaculars. Hi ha localitats com Vic, on un 62% dels nens i nenes que ara estaran fent segon de Batxillerat tenen com a llengua inicial el català, un 5,7% el català i castellà, un 18% el castellà, i un 14% altres llengües i combinacions, bàsicament, amazic del Marroc. Però n'hi ha també d'altres com Sant Joan Despí, on el percentatge de catalanoparlants inicials és de tan sols un 24% i els que diuen que tenen les dues llengües com a llengües inicials són el 16%, mentre que el 55% són de primera llengua castellana.

Figura 2 Llengua inicial de les localitats de RESOL (més Vic)

Les dades declarades sempre tenen un marge d'interpretació i sempre hi ha el dubte de fins a quin punt podem refiar-nos de la seva precisió i fiabilitat. En aquest cas, he de dir que, per diversos motius, sospitem sobretot dels bilingües inicials, els que diuen que van aprendre català i castellà a casa. És probable que el seu percentatge estigui inflat i que amagui una part de castellanoparlants familiars que, per diversos motius —“a la guarderia em parlaven en català”, “la veïna em parlava en català”, etc.— es

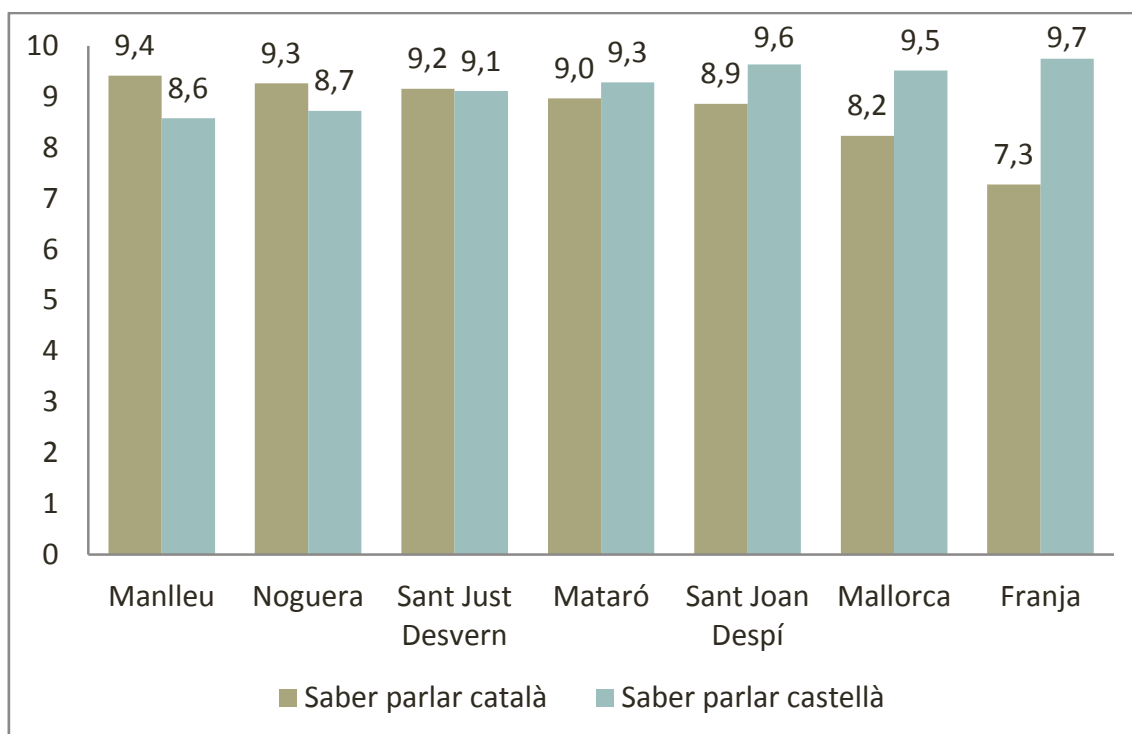
declaren sóc bilingües inicials. De fet, tenim algun treball fet en aquest sentit i sabem que la percepció de què vol dir “parlar una llengua”, i per tant, de llengua inicial, no és igual per a persones que són de primera llengua catalana i per a persones que són de primera llengua castellana. En quin sentit? Un exemple pot ajudar a entendre-ho. Entre catalanoparlants és molt comú que quan s’expliquen acudits, hom alterni al castellà: «Va un tio a una botiga i demana “*Muy buenas, ¿que tienen alpargatas?*” I el botiguer li contesta “*Sí, muy buenas*”». Doncs bé, poc després de veure com alterna per explicar l’acudit li preguntes al que l’ha explicat: “En quina llengua us parleu, vosaltres dos?”, el més normal és que respongui “En català”. I si hi insisteixes, “Segur?, sempre?”, és ben fàcil que respongui “Sí, és clar”, fins i tot “que no ho has vist?”. I és que la percepció de què significa utilitzar una llengua o una altra està influïda pel fet que els catalanoparlants han interioritzat una sèrie de normes en què l’alternança de codi es dóna per descomptada, com si no comptés. A mi la meva mare em diu coses com «“ahir a TV3 John Wayne va dir “Alto, forastero”». I John Wayne a TV3 mai no ha parlat en castellà! Amb la meva mare sempre hem parlat en català, i ella no s’adona que m’està reproduint el que diu TV3, que ho ha dit en català, en castellà. És un mecanisme discursiu que els catalanoparlants tenen tan interioritzat —sobretot els joves— que ni se n’adonen. Aquest mecanisme de *descomptar* les alternances, en canvi, no funciona exactament igual per als castellanoparlants. Diguéssim que estan menys acostumats a alternar de llengües i qualsevol petita alternança la compten com a rellevant. En conseqüència, és molt freqüent que diguin parlar en català i castellà en contextos en què, de fet, només han fet alguna alternança ocasional al català, allà on els catalanoparlants haurien dit “castellà”. No és que els uns o els altres menteixin, és que perceben la realitat de manera diferent, i aquesta és una dada important. No invalida, crec jo, les dades quantitatives, però sí que fa que les haguem d’analitzar amb certa precaució, sempre. De fet, les dades observacionals també s’han d’analitzar sempre amb precaució, perquè no és el mateix actuar davant d’algú que t’observa que actuar sense algú que t’està observant.

Alguns resultats de RESOL

Quins resultats donen els nostres models d’educació en termes de competència? Aquí teniu dades de sisè de Primària. Demanàvem que avaluessin el seu domini del català i el castellà en una escala de zero a deu, una escala que els nanos escolaritzats en els sistemes escolars espanyols tenen bastant interioritzada, i en què se senten còmodes. Això no vol dir que reflecteixi *exactament* la seva competència mesurada en fluïdesa, en precisió lèxica, etc., però és una valoració, una autovaloració que ens és útil per a treballs de natura quantitativa.

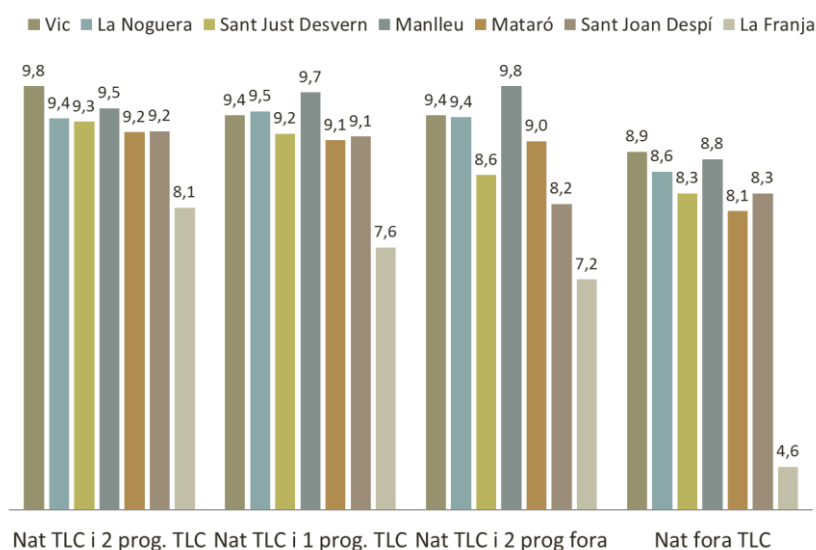
Bé, què és el que veiem a la figura 3? A Catalunya, on tenim un sistema que en teoria fa servir el català com a llengua vehicular bàsica, si us hi fixeu, els resultats de català i de castellà, com a mínim són de notable alt tant de català com de castellà. I fixeu-vos que és un 8,9, un 9, un 8,7, un 8,6, un 9,4, un 9,6, un 9,3, un 9,1, un 8,7... A Mallorca, el sistema d’educació és també de conjunció: els nens no se separen per línies, —almenys fins ara, que ha vingut un president amb idees innovadores— però almenys fins ara, a les Illes han tingut almenys la meitat de l’escolarització en català. El resultat em sembla que és clar de veure: els mateixos nanos diuen que tenen un coneixement del castellà que no és superior al de Catalunya, fixeu-vos com el de Sant Just Desvern, el de Mataró, una localitat amb un 30% de catalanoparlants, no és superior. Però en canvi, el domini del català dels escolars mallorquins analitzats sí que és inferior al dels de Catalunya. I finalment, a la Franja, on segueixen un sistema d’escola que bàsicament no ha canviat des de l’època de Franco i on el català és una llengua optativa que si et portes bé, el director de l’escola en té ganes, no hi ha papiroflèxia a la mateixa hora i a més a més l’Ajuntament no ho ha prohibit, en aquestes circumstàncies pots fer català. Més del 80% dels nens fan català, però ja veieu que el resultat és força més baix. Per què és més baix? Si ho destriem per origen les coses les veiem millor (Figura 4).

Figura 3 Coneixement de català i de castellà a les localitats de RESOL. Sisè.

Cadascuna de les xemeneies que tenim en aquest gràfic fa referència a una localitat, i els alumnes estan agrupats per llocs on van néixer. Aquí tenim les persones nascudes als territoris de llengua catalana amb dos progenitors nascuts als territoris de llengua catalana, els catalans fills de catalans “de tota la vida”; aquí tenim els fills de parelles mixtes, però nascuts als territoris de llengua catalana: d’un català i un andalús, d’un català i un gallec, d’un valencià i un marroquí, és igual; aquí tenim els nascuts als TLC però fills de dos progenitors de fora; i finalment, aquí hi ha els nascuts fora dels TLC.

Figura 4 Saber parlar català i castellà a les localitats RESOL segons lloc d’origen familiar. Sisè

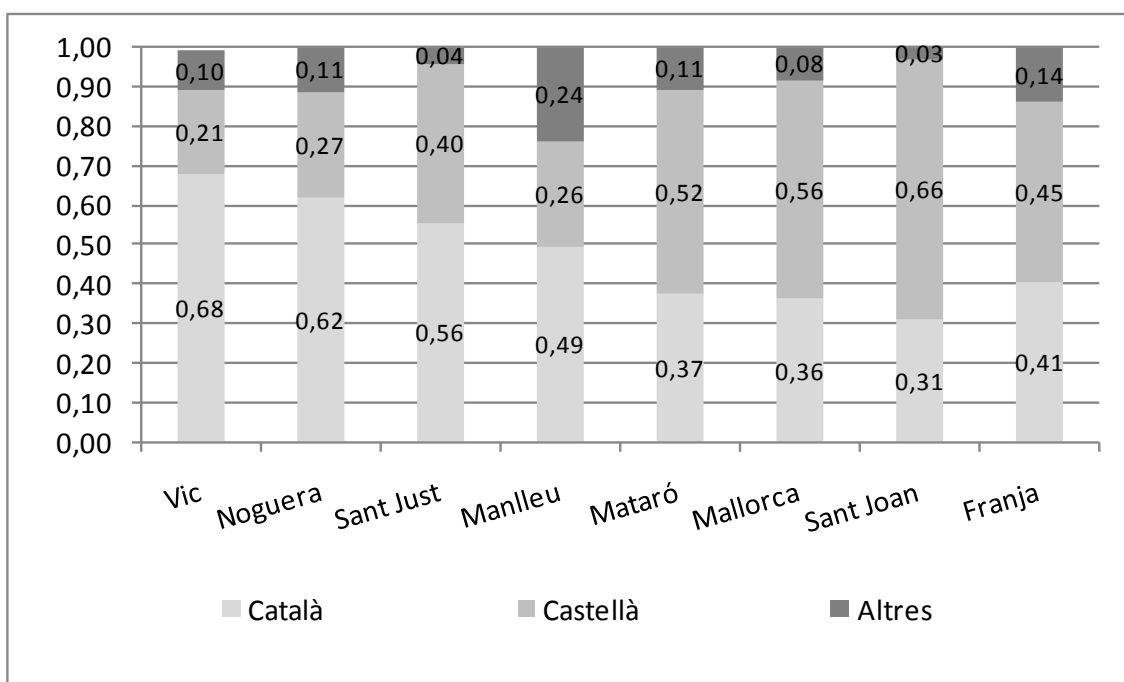

Crec que és fàcil de constatar que en el model lingüístic aplicat a Catalunya, pel que fa al coneixement del català, aconsegueix equiparar força els nivells de competència, almenys de les tres primeres categories. Certament, els nanos que s'incorporen al sistema educatiu català quan ja han nascut a un altre país i han començat l'educació fora, no assolixen el mateix nivell ni de català ni de castellà que els autòctons, però això és un fenomen universal. Ras i curt, arreu del món, els estrangers solen tenir accent, com a mínim.

En canvi, què és el que passa als sistemes de les Illes i de la Franja? En general, mireu com els resultats de català són força més baixos. Concretament a la Franja els nanos nascuts a fora dels TLC, de català en tenen poca idea. Els nascuts en territoris de llengua catalana, amb els dos progenitors de fora, amb prou feines arriben al notable, aquest 7,2. Els que ja tenen un progenitor tenen un 7,6, i fixeu-vos com els mateixos autòctons descendents d'autòctons s'avaluen amb una competència més baixa. Tornem-hi: aquí hi ha representacions del coneixement, no pas proves experimentals, però la diferència entre Catalunya i la resta és substancial. I les dades mostren que l'escola proporciona millor domini del català a Catalunya que enlloc més.

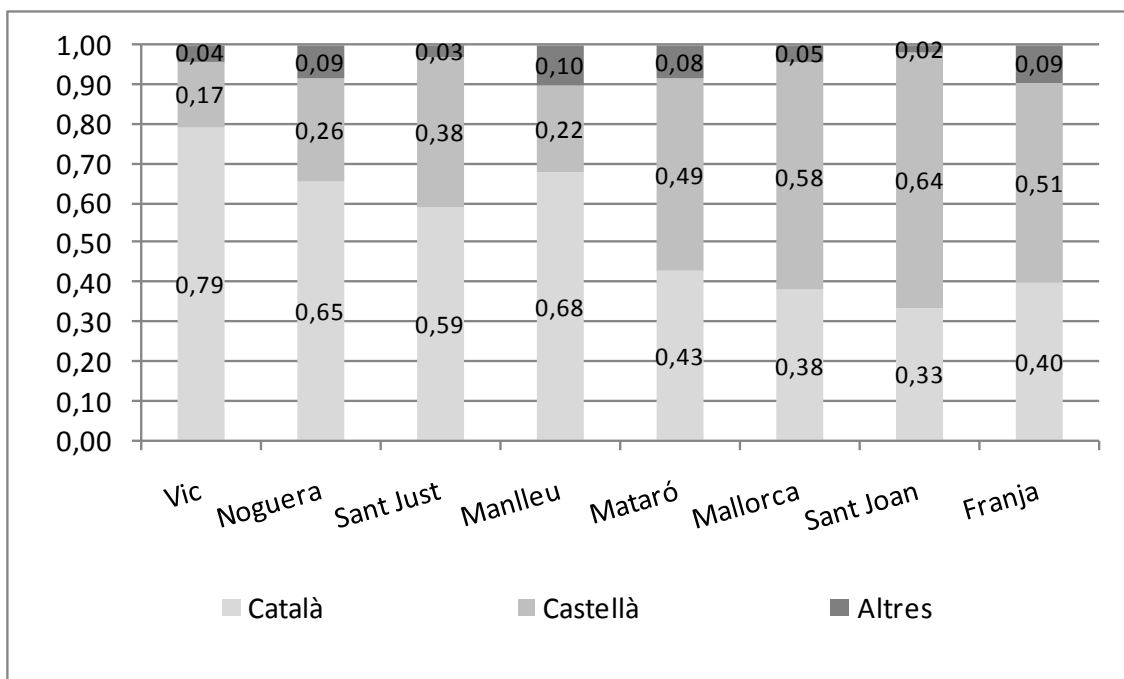
Un cop vist a grans trets quins són els resultats de coneixements, anem a la primera pregunta que ens fèiem. Com potencia l'escola l'ús interpersonal de la llengua? El que farem serà comparar els usos interpersonals a la llar, a casa, amb els usos amb els amics de l'alumnat de sisè. Mireu què passa per exemple a Vic. A Vic on tinc un 68% de nanos que en el moment de l'enquesta parlaven català i castellà amb els pares, hi ha un creixement molt considerable en l'ús d'aquesta llengua amb els germans. Aquest és segurament un cas extrem. En canvi, mireu què passa per exemple a Sant Joan Despí o a la Franja: manteniment.

Figura 5 Ús lingüístic amb els progenitors a les localitats RESOL (més Vic). Sisè

On hi ha canvis importants, sobretot en algunes localitats, és amb les llengües altres. A Vic i Manlleu l'ús de les llengües altres —essencialment amazic i àrab— de progenitors a germans cauen del 10% i el 24% al 4% i el 10% respectivament, en favor del català. En canvi, a la Franja, on la immigració és més recent, les llengües altres passen del 14% al 9%, però el guany és per al castellà.

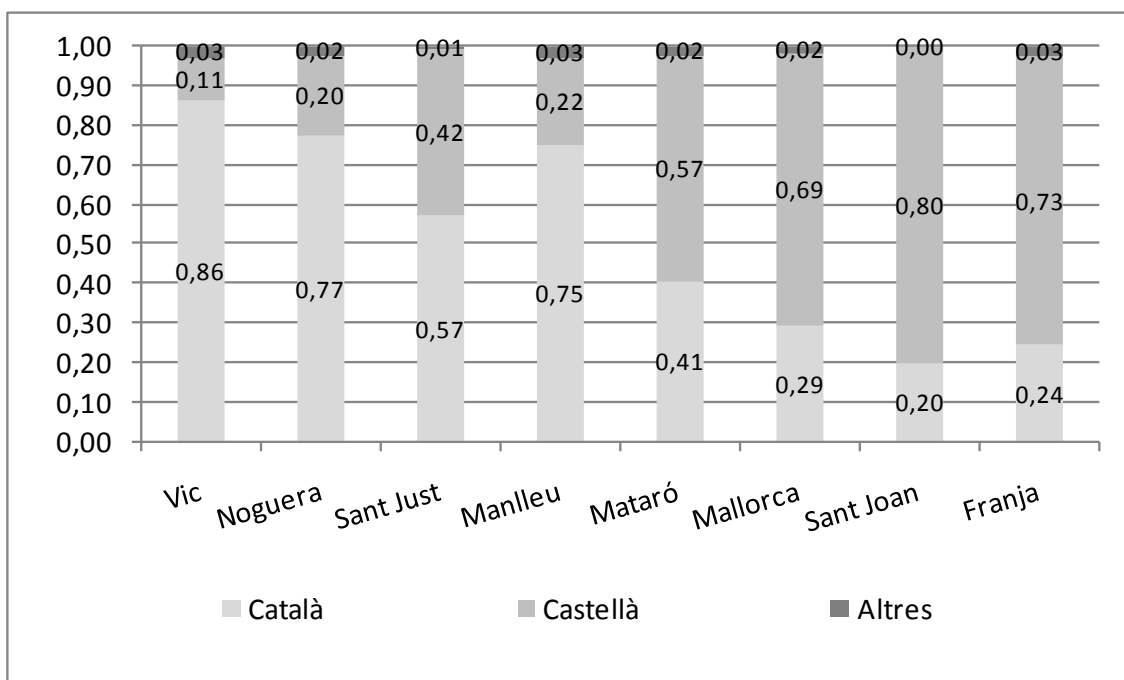
Figura 6 Ús lingüístic amb els germans a les localitats RESOL (més Vic). Sisè

Hem vist que dins de la família, hi ha dinàmiques de canvi. De fet, si comparéssim la llengua inicial amb la llengua que parlen ara amb els parles, també hi detectariem dinàmiques, sobretot entre els estrangers. No parlen igual amb els pares ara que quan vivien al seu país d'origen; hi ha canvis sobretot quan arriba l'adolescència, és el grup més canviant.

Què passa amb els amics? Això és el que ens mostra la Figura 7:

Figura 7 Ús lingüístic amb els amics a les localitats RESOL (més Vic). Sisè

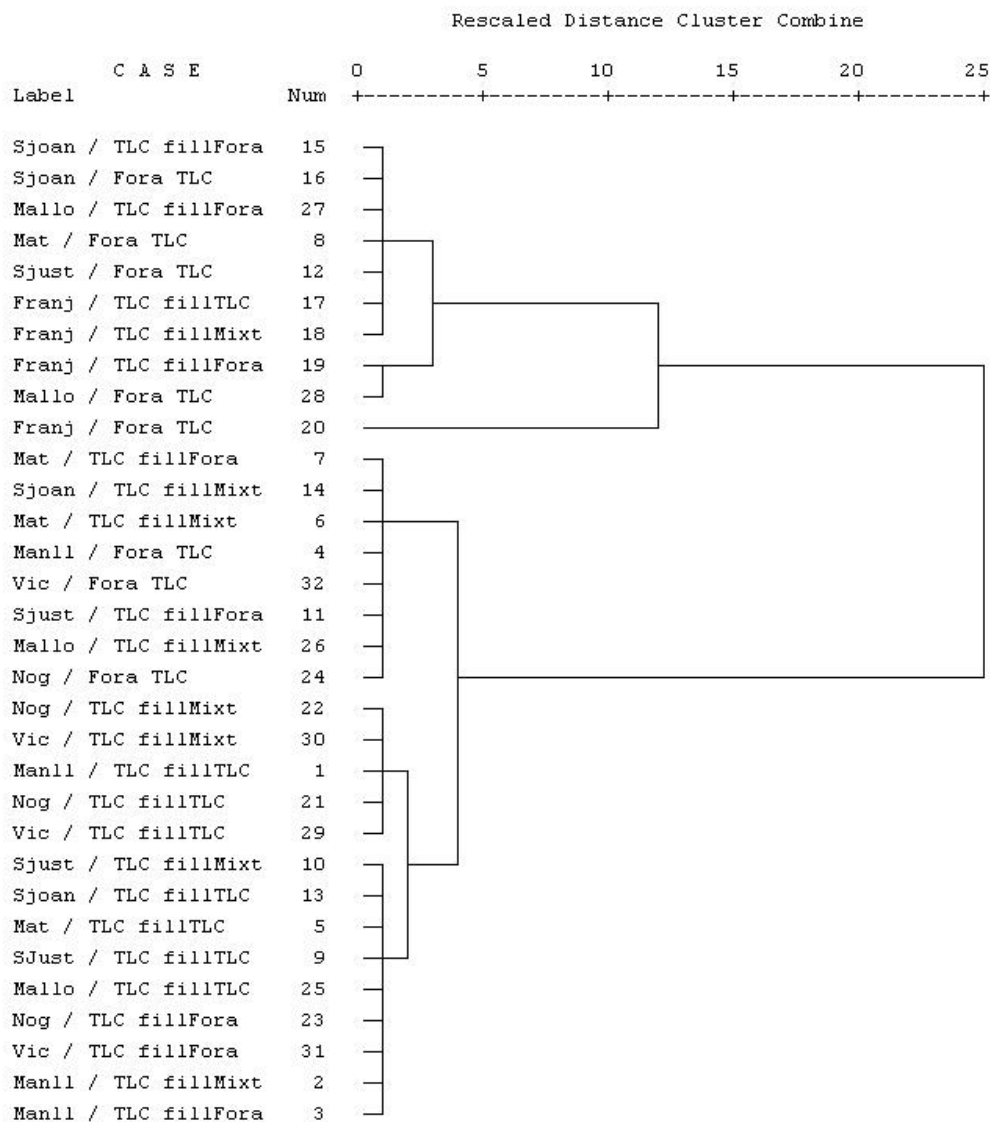
Novament, les llengües altres cauen molt. No desapareixen del tot, però cauen molt, amb els amics, en relació amb la llengua parlada amb els pares. Dins de la xarxa social —això és sisè—, per a un mestre de Vic o de Manlleu és molt aparatós quan sent dos nens que entre ells es parlen en amazic i diu “Tots ells es parlen en amazic”, i t’expliquen històries de nens catalans que aprenen a parlar amazic i t’expliquen... Les dades que tenim és que hi ha us d’amazic, ningú no diu que no hi hagi ús d’amazic entre els amics, però la caiguda és molt important. Pel que fa a català i castellà, el que tenim és més aviat un decantament. Fixeu-vos com a llocs com Vic, o com a La Noguera, hi ha un creixement molt important del català com a llengua d’interacció amb els companys, i en canvi a llocs com Sant Joan Despí, amb el mateix model escolar que a Vic o a La Noguera, almenys en teoria, hi ha una caiguda important de l’ús del català en relació amb la llengua usada amb els pares. Finalment, hi ha llocs on el que hi ha és un manteniment, com ara a Sant Just Desvern.

En realitat, el que tot això ens indica és que estem detectant dinàmiques locals, moltes dinàmiques locals, en què incideixen tot una sèrie de factors: hi incideix en primer lloc l’origen dels nois i noies, perquè no es comporten de la mateixa manera els nans de primer de llengua catalana que els nans de primer de llengua castellana; tampoc no es comporten de la mateixa manera els nans de pares nascuts als TLC, els que només tenen un dels pares nascuts als TLC, els que tenen els dos pares nascuts a fora dels TLC, o els que són ells mateixos nascuts a fora. Si fem conglomerats —Figura 8— essencialment el que veiem és que en algunes localitats i sobretot per alguns col·lectius, decanten els usos molt cap al castellà, en algunes localitats decanten els usos molt més cap al català.

Figura 8 Conglomerats dels grups d’origen del projecte RESOL. Sisè

***** H I E R A R C H I C A L C L U S T E R A N A L Y S I S *****

Dendrogram using Ward Method

Dit d'una altra manera. Hi ha llengües minoritzades en què totes les tendències sociolingüístiques són molt clares, en què tot va en una direcció: hi ha un procés de substitució lingüística i tot va en una direcció. En el cas del català, en canvi, el que tenim ara mateix són dinàmiques contraposades, realment contraposades: hi ha llocs on el que passa és això, i llocs on el que passa és això altre.

De fet, fixeuvos, què ens passa quan utilitzem estadístics d'associació, és a dir, eines estadístiques que ens indiquen quina relació hi ha entre factors. Normalment l'origen està més associat amb la llengua que parlada amb els meus pares que no pas amb la llengua parlada amb els germans, i aquesta està més lligada amb l'origen que no pas la llengua que parlada amb els meus amics. Com més sortim de l'àmbit familiar menys pes té el meu origen familiar.

Figura 9 Estadístics d'associació (valors eta) de l'ús de català amb els progenitors, germans i amics dels diferents grups d'origen geogràfic familiar segons el territori

Territori	Progenitors	Germans	Amics
Noguera	0,61	0,57	0,27
Sant Just Desvern	0,48	0,31	0,35
Manlleu	0,74	0,42	0,21
Mataró	0,51	0,47	0,37
Mallorca (no repres)	0,66	0,53	0,50
Sant Joan Despí	0,42	0,34	0,27
Franja	0,55	0,39	0,39

Fins i tot en aquest punt hi ha diferències molt importants. A llocs com Manlleu, en família tothom es comporta segons l'origen, mentre que amb els amics, la integració lingüística a la llengua del país és molt important. En canvi, compareu amb el que passa a Mallorca: la diferència entre la llar i els amics és molt menor. Per cert, aquestes dades recorden que a les Illes, dels ciutadans espanyols que no són ni catalans ni valencians, en continuen dient o “forasters” —com al Far West— o “peninsular”, i hi ha una distància intergrupual entre autòctons i peninsulars molt marcada. Tot i tenir una escola conjunta, a Mallorca sembla que els grups estan molt més separats que no pas a Manlleu.

És hora de mirar de respondre a la primera pregunta que ens fèiem en relació amb la incidència de l'escola en les pràctiques lingüístiques. I la resposta és que la llengua de l'escola no decideix la llengua amb els iguals. Als territoris que hem estudiat, la composició demolingüística dels infants prediu força bé la tria de llengua amb els iguals, independentment de la llengua vehicular de l'escola. No m'hi he entretingut gaire, però a Sant Joan Despí, on la llengua teòrica de docència és el català, l'evolució és que els nens vagin cap al castellà com a llengua d'ús amb els amics. Per exemple, els usos familiars bilingües es redistribueixen. Doncs, en els llocs on hi ha majoria de castellanoparlants s'acomoden més cap al castellà, en els llocs on hi ha majoria de catalanoparlants es comporten com a catalanoparlants. I, finalment, la competència declarada és un predictor secundari dels usos. Potser perquè no és una manera prou precisa de calcular.

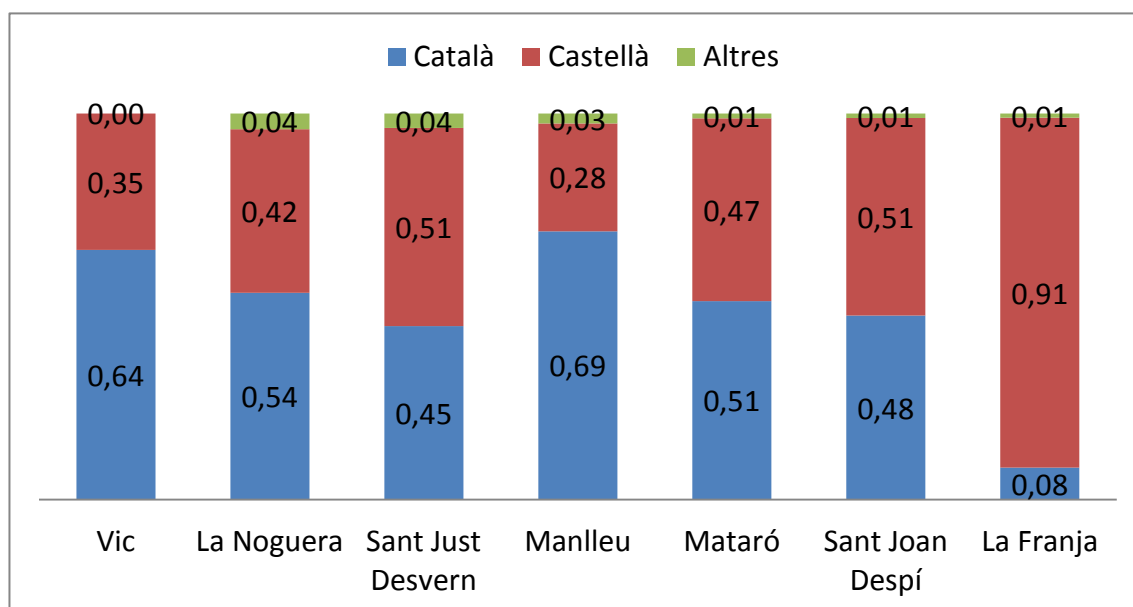
Ara bé, sí que podem dir, i això és molt important tenir-ho en compte, que l'escola fa de contrapès *relatiu*, és a dir, sí que té un paper, i fa de contrapès relatiu a la potència del castellà. Recordeu la Franja, on el que tenim és un decantament molt més ràpid cap al castellà amb els usos amb els amics. Per què? Doncs, perquè els castellanoparlants no aprenen gens de català. I els mateixos catalanoparlants se senten insegurs en la seva pròpia llengua. Per tant, alerta a difondre missatges derrotistes amb l'escola,

perquè si l'escola és el principal contrapès i em dedico a desmoralitzar els meus professors, i els dic que no fan la seva feina... Home! Això és com disparar-se un tret al peu, i això val més evitar-ho. Sens dubte, cal explorar quins altres contrapesos puc crear, però aquest, precisament, cal cuidar-lo.

Segona pregunta: potencia l'escola en català el consum cultural en català, i com? De nou, utilitzare dades de RESOL de sisè.

Comencem per la lectura. El consum de llibres en lectura no obligatòria entre els nanos de sisè, es reparteix lingüísticament d'aquesta manera: a baix és català, a dalt és castellà, i la franja superior fina de dalt de tot correspon a altres llengües i combinacions. Algú dirà, és que els alumnes de Catalunya llegeixen en amazic? No, aquestes xifres es corresponen bàsicament a l'anglès. De tota manera, no cal que us recordi que la lectura no obligatòria no és pas universal sinó que depèn profundament de tota una sèrie de factors. Hi ha qui llegeix i hi ha qui no llegeix, i per exemple la classe social és molt important. Passant qüestionaris d'aquests a mi m'han preguntat en algun lloc (i cito textualment, inclosa la llengua i l'accent): "Profe, valen *Los siete cerditos y el lobo?*", I jo: "Ei, però que tens onze anys o dotze anys, estàs a punt de passar a secundària", i diu "Ejque no he leído más".

Figura 10 Llengua dels darrers llibres no escolars als territoris RESOL. Sisè

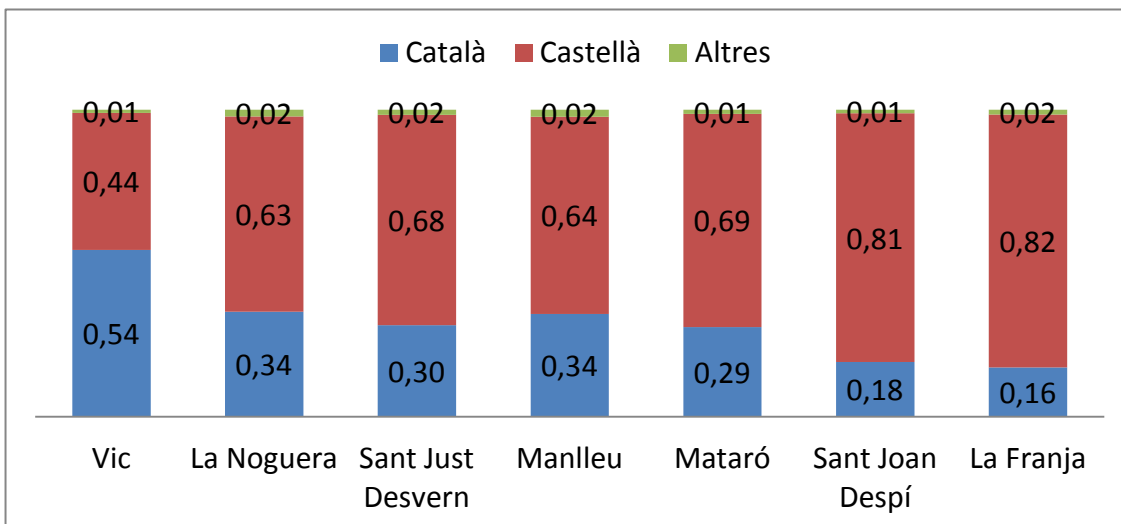

El consum televisiu és molt diferent, ja que, en primer lloc, és més universal, tothom consumeix televisió, però l'oferta també està molt més decantada cap al castellà. Hi ha més canals de TV en català que no pas canals en basc, però encara així, el consum en català i en castellà és molt diferent, a favor de la segona. Això no vol dir que no hi hagi presència del català, sí que n'hi ha i és significativa, però la presència del castellà és molt important, i la presència d'altres llengües és trivial. En aquest punt cal tenir en compte que tenim unes televisions que doblen la producció estrangera, i el doblatge es fa majoritàriament en castellà, la qual cosa té com a efecte, com algú em deia fa poc, que els nens s'identifiquen amb les coses espanyoles perquè miren la tele. No deixa de ser paradoxal que els alemanys de la Segona Guerra Mundial, els indis americans o les pel·lícules de superherois ajudin a castellanitzar els infants, però bé, d'aquella pols vénen aquests fangs, i si les teves teles es comporten d'una manera, acabaràs tenint uns determinats resultats.

En qualsevol cas, i això és interessant, la demografia lingüística és molt més bon indicador de l'orientació lingüística del consum televisiu que no pas el model lingüístic escolar. Però la demografia no ho és tot. El comportament televisiu de la Franja i de Sant Joan Despí és molt similar, tot i que els

percentatges d'ús del català amb els progenitors de la primera localitat són superiors als de la segona —i l'oferta televisiva és molt similar. D'alguna manera, la posició social del català en la vida dels adolescents —de manera central, l'escola— deu ajudar a retenir televidents a Sant Joan Despí mentre que a la Franja l'absència del català dels àmbits extrafamiliars deu ajudar a reduir-ne l'atractiu televisiu.

Figura 11 Llengua dels darrers programes de TV als territoris RESOL. Sisè

És interessant de fer notar que en el món del consum cultural hi ha una certa intersecció lingüística. Si posem en relació l'ús lingüístic amb els progenitors amb el consum cultural pel que fa als llibres (Figura 12), els catalanoparlants usen més el català amb la família que no pas com a llengua de lectura, per tant, hi ha pèrdues significatives. A la Franja no llegeixen en català els nanos, per tant, tots cauen. Però, en canvi, per als altres col·lectius, per als nascuts a Catalunya fills de dos progenitors de fora i nascuts fora dels territoris de llengua catalana, hi ha una certa incorporació a l'ús del català. En aquest sentit, hi ha una petita intersecció, encara que molt desequilibrada, perquè els catalanoparlants fills d'autòctons nascuts a Catalunya fan servir el castellà molt més que no pas els de l'altre extrem el català. L'ús del castellà és molt més generalitzat, com es veia en les dades anteriors.

Figura 12 Llengua de lectura de llibres (darrers llibres) en relació amb llengua amb progenitors a les localitats de RESOL segons origen familiar. Sisè de Primària. Índexs

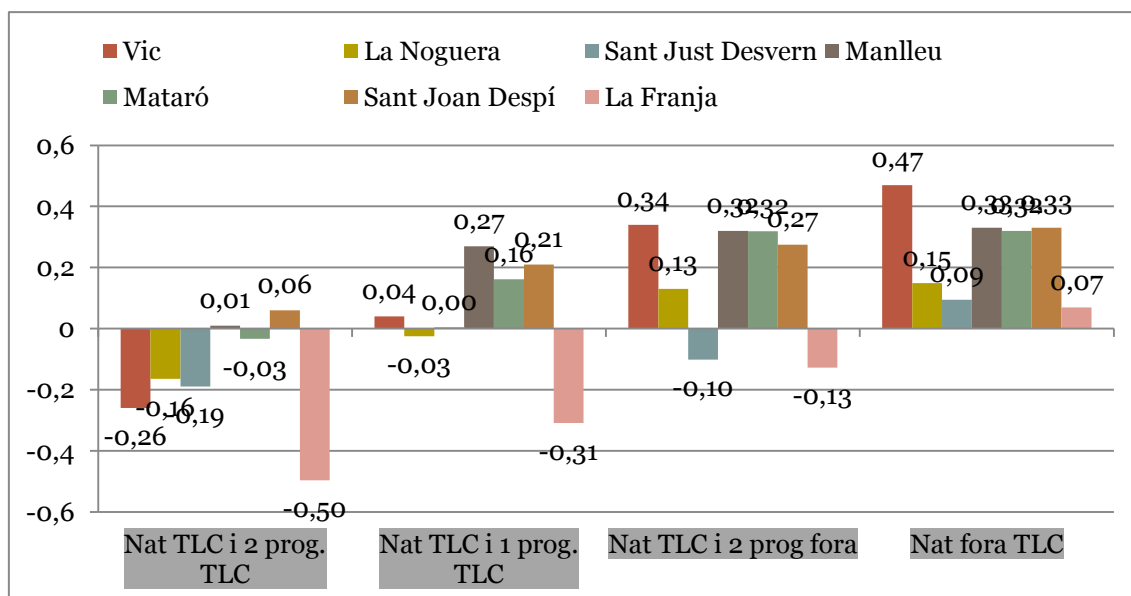
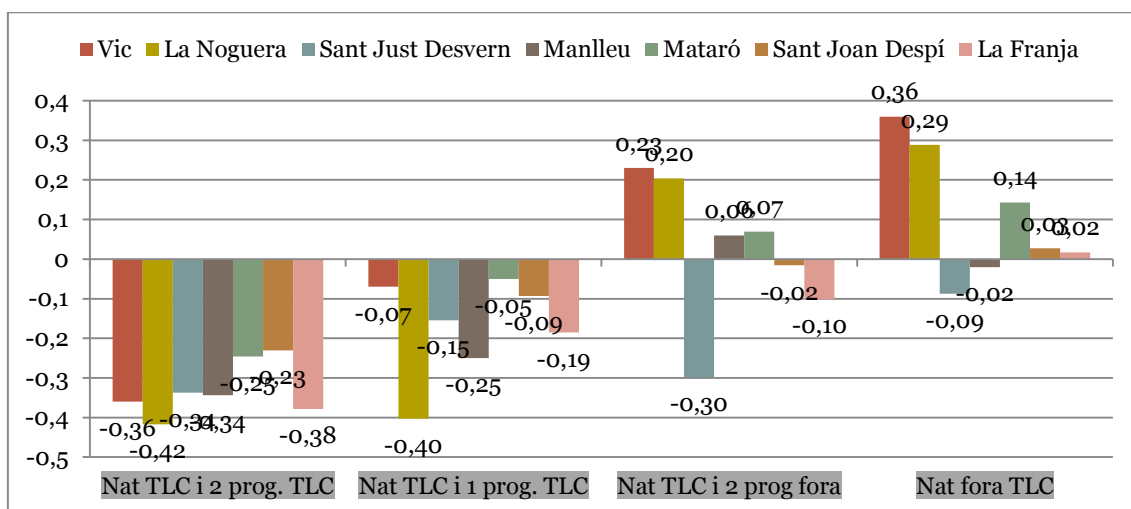

Figura 13 Llengua del consum de TV (darrers programes) en relació amb llengua amb progenitors a les localitats de RESOL segons origen familiar. Sisè de Primària. Índexs

Oferim doncs una resposta a la segona pregunta que plantejàvem: el consum cultural en català entre els preadolescents queda per sota del pes de la llengua com a llengua inicial. El consum cultural està lligat amb la llengua inicial i amb l'entorn local, però la demolingüística no explica, o no explica tot el consum cultural, i l'ús del català està molt més estès en la lectura que no pas en el consum televisiu. I aquí podem sospitar que sí que hi ha un cert efecte de l'escola. És a dir, l'escola ajuda substancialment a generar certes pràctiques culturals d'oci, de lleure, en què hi ha presència del català. I hi ha un cert grau d'intersecció entre ús de segones llengües, sigui català, siguin castellà.

Passem doncs a la tercera pregunta: com evolucionen els usos al llarg de l'escolarització?

Com que aquesta és una pregunta de tipus evolutiu, aquí ens servirem de dades de sisè, de primer d'ESO i de quart d'ESO. A l'hora d'establir comparacions entre grups d'edat diferents, s'ha de ser extremament cautelós i anar amb molt de compte en la interpretació. Cal tenir present que, quan fem una anàlisi comparativa entre dos grups d'edat, tenim almenys quatre possibilitats explicatives.

1. La primera hipòtesi és que el que em diuen els més petits i els grans sigui diferent *perquè els petits estan innovant*. Innovar pot ser parlar més en la llengua X perquè aquesta generació, per algun motiu, parla més en la llengua X. En altres paraules, quan aquests nens creixin continuaran parlant més en la llengua X perquè ells, la seva generació, en aquest sentit són diferents de l'altra. Per exemple, podria ser que la generació més jove sabés més català i l'empres més que les generacions anteriors. O que hi hagués més parlants al·loglots i l'úsés menys. A mesura que creixessin, aquests trets diferencials no tindrien per què canviar, i així arrossegarien els canvis amb el seu creixement. Això són dos exemples de **canvi generacional**, que té a veure amb la hipòtesi del temps aparent, que es basa en la hipòtesi que arrosseguem els nostres comportaments al llarg del temps, de manera que el que avui fan els avis reflecteix el que feia antigament la població.
2. La segona hipòtesi és el **canvi segons l'edat**, és a dir, el canvi dependent de l'edat que es tingui en cada moment. En aquest patró es detecten diferències entre els petits i els més grans perquè cada edat té un comportament social diferent. En la nostra societat, per exemple, els adolescents tenen uns comportaments verbals més agressius que no pas els nens petits, i la construcció social de l'adolescència implica aquestes diferències de comportament. En altres paraules, quan els petits siguin més grans es comportaran de manera diferent de com ho fan de petits perquè assumiran el comportament dels grans. I quan siguin encara més grans també es comportaran diferent.

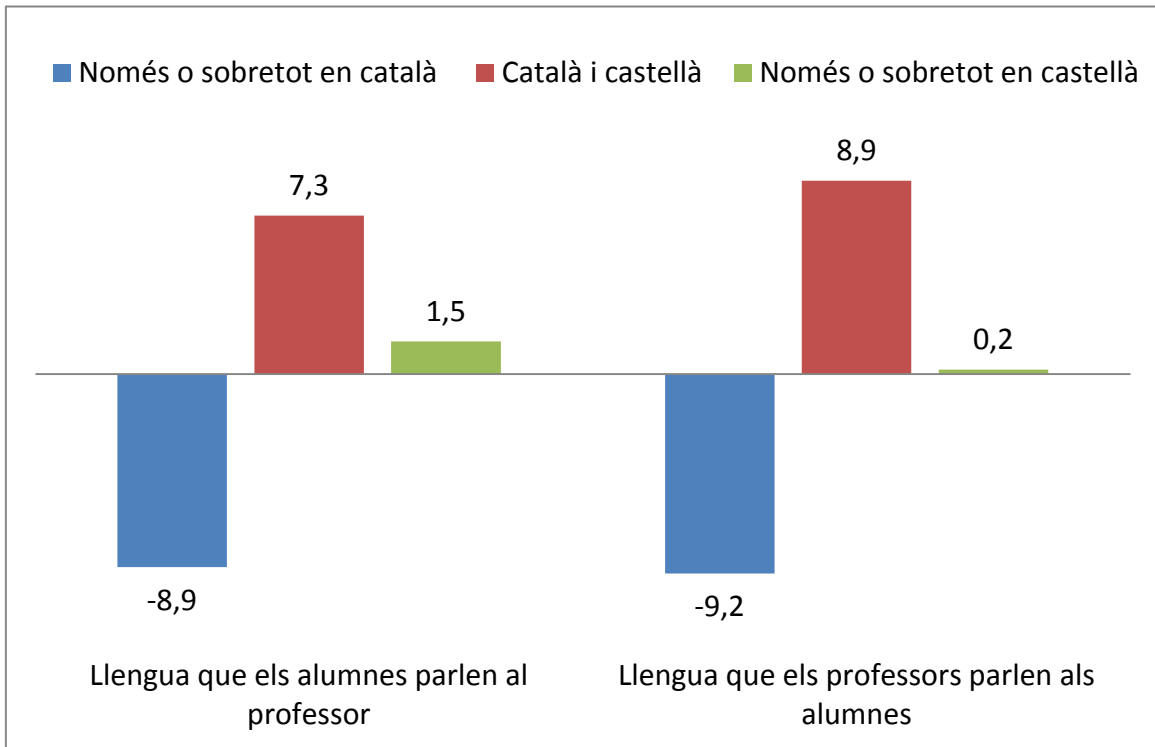
3. Hi ha una tercera possibilitat i és que les diferències dels més grans i els més petits responguin a **factores exògens derivats de la diferència de moments històrics**, és a dir, perquè quan els petits arriben a l'edat dels grans, han canviat les coordenades històriques. Per exemple, quan va començar el projecte RESOL vam detectar que en el pas de primària a secundària hi havia una caiguda del consum de la TV en català, que vam atribuir a la manca d'oferta de programació per a adolescents en aquesta llengua. Poc després que ho detectéssim va aparèixer un canal dedicat sobretot a l'adolescència, de manera que és ben probable que l'any següent creixés el consum de TV en català, no pas per evolució intrínseca del individu sinó per canvi en l'oferta. Malauradament, l'any 2012 el canal va ser tancat per culpa de les retallades, la qual cosa fa témer que el consum en català en aquesta franja deu haver tornat a disminuir, novament per reducció de l'oferta. Es tracta d'una hipòtesi estretament lligada amb la primera, però no és ben bé la primera.
4. Finalment, tot i que les tres hipòtesis són *a priori* diferents, és cert que en la pràctica poden produir-se tots tres fenòmens alhora. Efectivament, pot ser que hi hagi un canvi generacional, un canvi segons l'edat i/o un canvi de coordenades històriques de manera simultània. I és molt complicat d'analitzar. De fet, si no tenim una mostra longitudinal no es pot esbrinar realment què passa, fins que han passat els anys i tenim la resposta.

En el nostre cas, com que sempre analitzem els mateixos nanos, seguits al llarg de la seva trajectòria, és a dir, no són tenim dues mostres independents, sinó una de sola seguida en dos moments consecutius, no podem parlar de diferències generacionals: en tot cas podem detectar canvis per edat i/o canvis segons el moment històric.⁵ Doncs bé, què és el que ens indiquen les dades de RESOL pel que fa als usos lingüístics?

D'entrada, analitzem la llengua emprada a l'aula (Figura 14). Recordeu que, en teoria, la llengua normal d'ensenyament a Catalunya és el català. A sisè, les dades indiquen que a Mataró, el 68% dels alumnes parlaven només en català amb els mestres, i que al 75 % dels alumnes els mestres els parlaven només en català. Un any després hi havia hagut canvis significatius. Els usos només en català havien caigut gairebé deu punts i els usos bilingües, és a dir, els nanos que deien "parlo en català i en castellà amb els meus professors ara que he passat a secundària" havien crescut set punts. També havia crescut el percentatge dels que deien "no, només parlo en castellà", però només un 1,5. I què fan els professors de secundària? També cau l'ús exclusiu del català i creix l'ús de les dues; aquí gairebé no creix l'ús exclusiu del castellà, perquè cada alumne té més d'un professor i és molt difícil que tots els professors li parlin només en castellà. De fet, a Catalunya sembla que no hi ha escoles que funcionin només en castellà. Ni les escoles privades no subvencionades no ho fan pas, perquè no tenen demanda. En tot cas, el que fan són models plurilingües. Això posa nerviosos alguns partits polítics, però el cert és que fa poc han sortit les associacions d'escoles privades dient, "no, nosaltres no podem oferir escoles en castellà perquè no en tenim". Sigui com sigui, de primària a secundària l'ús del català cau com a llengua docent, tot i que continua essent el vehicle majoritari.

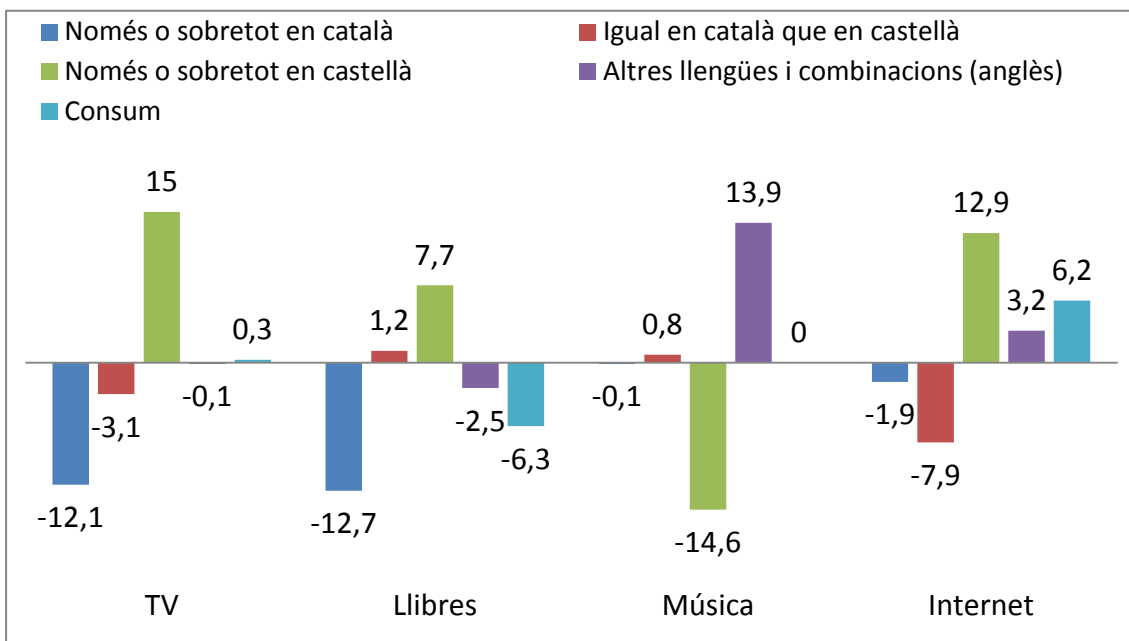
⁵ Hi ha una cinquena possibilitat: que els canvis es deguin a alteracions en la mostra, que ha de controlar-se comparant les pèrdues experimentades per la mostra a cada presa de dades.

Figura 14 Diferències entre 6è de Primària i 1r d'ESO en la llengua d'escolarització. Mataró. Percentatges

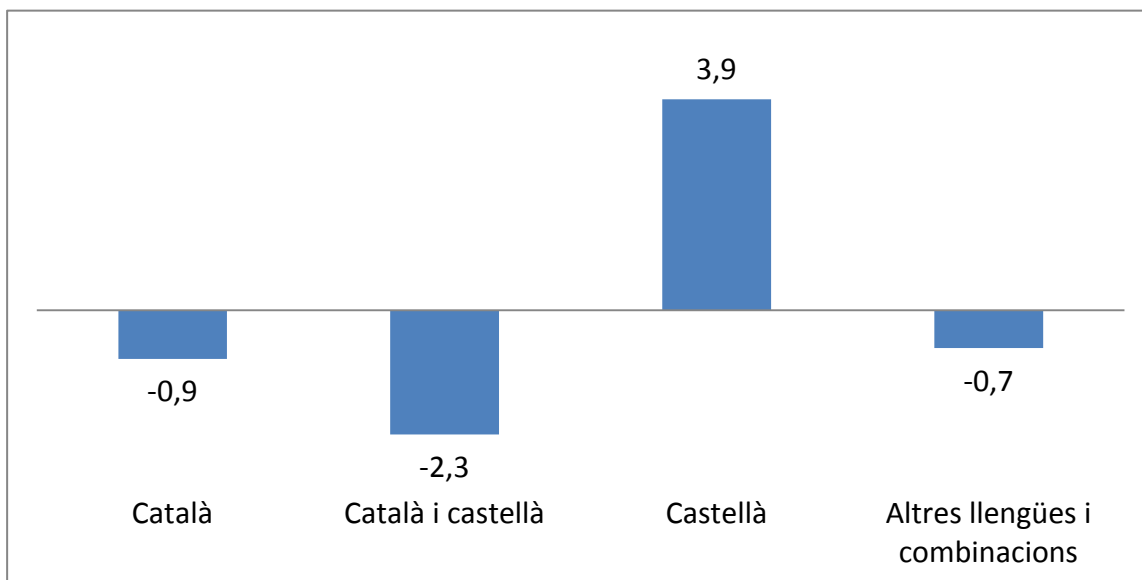
Pel que fa al consum lingüístic cultural, les dades de sisè mostren que l'ús del català en els llibres és força elevat, mentre que en música era pràcticament anecdòtic, i en canvi sí que hi havia molt d'anglès, i a Internet la presència del català era molt feble. Què passa un any després només? Mireu la Figura 15. pel que fa a la tele, cau molt el consum en català i puja el castellà; pel que fa als llibres, cau molt considerablement el consum en català, però també la lectura en general; en música el català no cau perquè no tenia espai per caure, però en canvi cau estrepitosament el castellà i creix l'anglès. I a Internet creix el castellà i, no tant, l'anglès.

Figura 15 Diferències lingüístiques en el consum cultural entre 6è de Primària i 1r d'ESO. Mataró. Percentatges

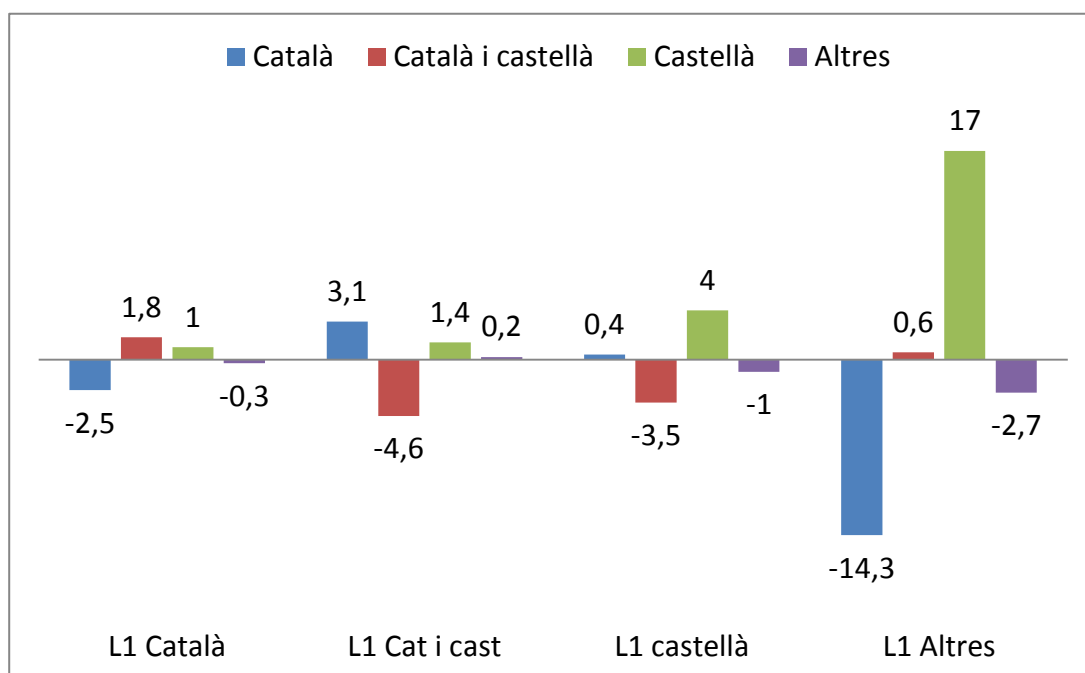
Passem als usos orals interpersonals. Recordem que a Mataró hi havia un 33,6% d'usos només en català, 16,6% en català i en castellà, 45% en castellà, i altres llengües un 3,8%. Què passa en el trànsit a secundària? L'ús de català, del català i el castellà, i d'altres llengües i combinacions cau una mica, mentre que el castellà puja d'un 3,9%. Ara bé, cal no deixar-se enganyar per la gràfica: els canvis són de molt poca entitat, sobretot en comparació amb els que acabem de veure en altres àmbits.

Figura 16 Diferències en les llengües parlades amb interlocutors de les xarxes socials a 6è i a 1r d'ESO. Mataró. Percentatges

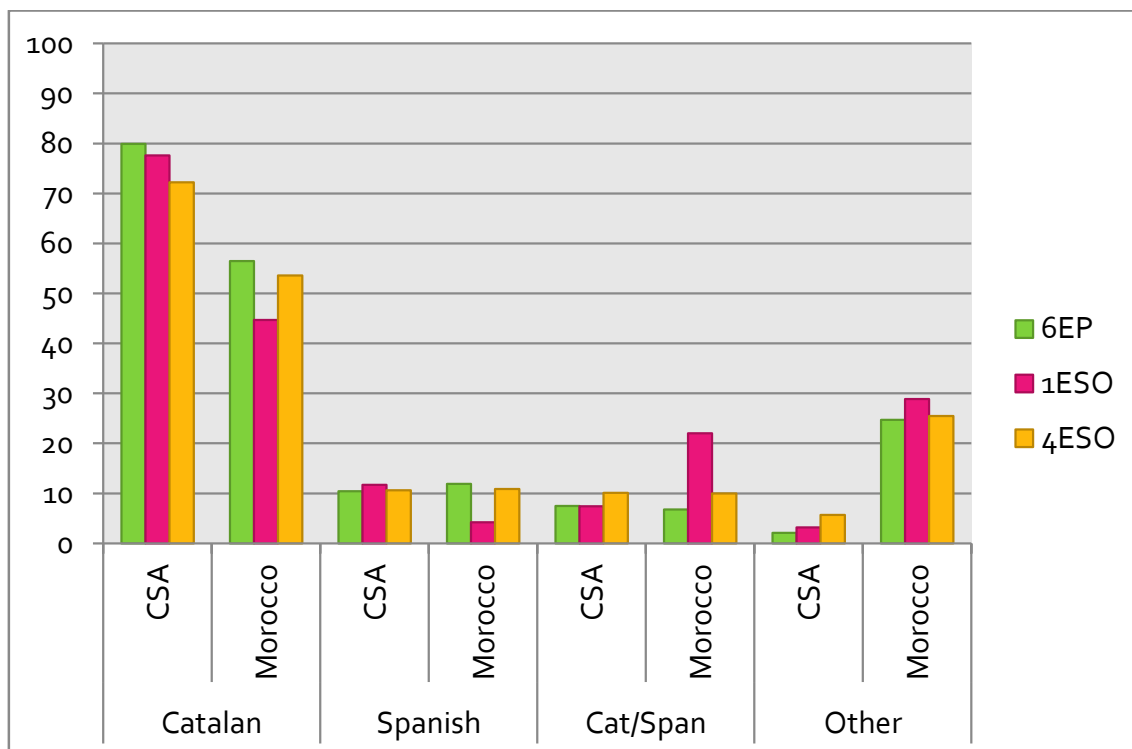
Si analitzem aquests resultats en funció de la primera llengua dels nanos, resulta que els canvis en catalanoparlants, bilingües i castellanoparlants són mínims. Curiosament, els que canviaven essencialment eren els al·loglots. De fet, les que canviaven de comportament eren essencialment les nenes al·loglotes d'origen marroquí. Per què? Aquí sí que no podem afirmar-ho, tot i que en tinguem intuïcions, i necessitem un estudi en profunditat.

Figura 17 Diferències en les llengües parlades amb interlocutors de les xarxes socials a 6è i a 1r d'ESO segons la llengua inicial. Mataró. Percentatges

Ara comparem aquests resultats amb els de Manlleu, que podem analitzar en una etapa més àmplia, ja que tenim dades de 6è a 4t d'ESO. A la Figura 18 teniu l'ús lingüístic a la xarxa social —els seus contactes reals, no pas a internet— dels nois de Manlleu entre sisè, primer i quart, separant els nois nascuts als territoris de llengua catalana i els nascuts al Marroc.

Figura 18 Diferències en les llengües parlades amb interlocutors de les xarxes socials a 6è, 1r d'ESO i 4t d'ESO segons la llengua inicial. Manlleu. Percentatges

La revisió d'aquests resultats mostra que els canvis són molt i molt petits: una mica de descens del català, oscil·lació lleu del castellà, lleu augment de català i castellà i oscil·lació d'altres. De fet, el canvi més significatiu és el lleu augment d'altres llengües i combinacions tant entre nats als TLC com entre els nats fora, exactament la tendència contrària que vèiem a Mataró. Per què? És possible que alguns nanos d'origen marroquí —tant nats fora com nascuts a Catalunya mateix— facin una mica més d'ús de la seva llengua d'origen en passar a secundària, potser per tancament ètnic, perquè han d'assumir responsabilitats familiars... De nou, caldria analitzar-ho, però el canvi és tan modest que no marca cap tendència significativa.

A hores d'ara, suposo que ja deveu estar fets un embolic, perquè el panorama sembla caòtic, i hom pot demanar-se legítimament què passa a Catalunya. Que potser cadascú fa el que li dona la gana? No ben bé, però una mica sí. Tenim molts canvis i són diferents segons els àmbits. En general hi ha una mica de retrocés del català, però només una mica. En tot cas, per respondre a la tercera pregunta ens cal anar pam a pam:

D'entrada, encara que no ho hàgim analitzat a fons, cal assenyalar que en les competències en català i castellà no hi ha gaires canvis, perquè els informants s'avaluen gairebé igual, a sisè, a primer i a quart. Això sí, hi ha una mica de caiguda de totes alhora, potser perquè els informants van essent menys optimistes pel que fa a les seves capacitats.

Pel que fa al consum cultural, en general hi ha una reducció de la lectura de llibres i un augment de l'ús d'Internet. En termes lingüístics hi ha disminució del consum cultural en català sobretot en televisió i en

llibres, que és precisament el nostre punt fort. Hi ha un augment de consum de televisió, de llibres i d'Internet en castellà, i hi ha un augment del consum de música en anglès. Fer-se gran vol dir escoltar més música en anglès, sembla ser, i això sembla que és especialment important entre els catalanoparlants inicials. I aquí podria haver-hi alguna cosa maca per investigar —i, per descomptat, un camp d'actuació per a les empreses i les polítiques públiques.

Pel que fa a la llengua d'escolarització, el català segueix sent la llengua predominant de l'escolarització, és a dir, sí que és veritat que continua sent la primera llengua vehicular, però hi ha un augment important de nanos que van a l'institut i que diuen “no, no, és que jo tinc professors que em parlen en català i d'altres que em parlen en castellà”.

Finalment, pel que fa als usos interpersonals, cal deixar clar que aquest és un àmbit en què es produeixen pocs canvis, tot i que hi ha un petit decantament cap al castellà segons l'àrea. Però en termes generals el que hi ha un manteniment de la composició demolingüística i uns usos molts correlacionats amb la L1. Sembla ser que els al·loglots són el grup que pateix una reducció més important en l'ús del català en el pas de cicle educatiu i en el canvi d'etapa.

En síntesi, el pas de primària a secundària implica la reducció de l'ús del català més en contextos institucionals —a l'institut s'usa més el castellà que a l'escola primària— i en el consum cultural, mentre que en els usos interpersonals aquesta reculada no es sembla produir-se de manera significativa. Tampoc no hi ha, però, un avenç. La competència declarada en català és un predictor feble dels usos. L'origen familiar, en canvi, és força més significatiu. Veiem dinàmiques diferents segons els tipus d'ús: no és el mateix l'ús interpersonal que el consum televisiu, que el consum de llibres... i cadascun segueix dinàmiques que poden ser contradictòries. Hi ha tendències diferents, i fins i tot contradictòries, segons el context local. Cosa que vol dir que les mitjanes de país ens enganyen, ens enganyen o ens donen una informació que el no sé què recula, el no sé què avança... Catalunya és a hores d'ara un territori calidoscòpic en què cadascun dels colors té dinàmiques diferents.

Síntesi i tancament final

Estic fora de temps, suposo, doncs ho acabaré aquí. Deixeu-me recapitular breument sobre les preguntes que fèiem al començament d'aquesta ponència:

La primera pregunta que ens fèiem era si l'escola, la principal institució social que acull els infants, incideix sobre els usos interpersonals, i potencia la presència del català, i com. Les dades de RESOL suggereixen que hem d'analitzar el paper de l'escola en la seva justa mesura. En sistemes com el que ara mateix tenim a Catalunya, l'escola pot proporcionar i proporciona coneixements de llengua catalana a infants que, altrament, no arribarien a assolir-los. L'escola fa així de contrapès lingüístic de les influències externes, sobretot dels mitjans de comunicació. Quan alguns sectors reclamen models escolars lingüísticament “equilibrats”, obliden volgutament que l'escola no és una illa enmig del no-res. Tal com veiem amb les dades de la Franja i de Mallorca, l'escola fa de mur de contenció de la castellanització que afavoreix el desequilibri comunicatiu que s'ha gestat des de Madrid. Però l'escola no pot modificar els usos lingüístics dels infants, almenys no en les condicions en què treballa ara.

La segona pregunta era fins a quin l'escola potenciava el consum cultural en català, i com. La resposta aquí és ambigua. Certament, tot fa pensar que el fet que l'escola sigui en català afavoreix la lectura en aquesta llengua. En canvi, no sembla tenir incidència en els altres camps: música, televisió, consum a internet.

Finalment, la tercera pregunta que ens fèiem era quin efecte lingüístic tenia el pas de primària a secundària. Les nostres dades suggereixen que en aquest procés el català retrocedeix, però ho fa de

maneres molt diferents segons la dimensió estudiada. De fet, allà on més retrocedeix és com a llengua vehicular escolar. L'ús del català també retrocedeix, tot i que menys, en el consum cultural. I allà on menys retrocedeix és en els usos interpersonals. Les causes i les dinàmiques d'aquests retrocessos són diferents segons localitats, però sembla que un dels col·lectius més susceptible d'usar menys el català és el dels al·loglots. Per què? És possible que l'entorn de primària afavoreixi l'ús del català en uns col·lectius que, fora de l'escola, són percebuts com a no catalanoparlants per definició. És també possible que alguns d'aquests col·lectius visquin un cert replegament ètnic en arriar l'adolescència.

Tanquem. A Catalunya hi conviuen discursos esperançats, fins i tot triomfalistes, i discursos catastròfics. He sentit algun col·lega afirmant que "tots els indicadors són negatius". Aquesta afirmació no és correcta: bona part dels indicadors de què disposem són d'estabilitat, com a molt d'erosió lleu, no pas d'ensorriment catastròfic. En el cas concret del pas de primària a secundària, les nostres dades mostren un lleu avenç del castellà sobretot en els contextos més institucionals, no pas en els més privats. Això no vol dir que els resultats siguin satisfactoris: hi ha molt de camí per recórrer abans de considerar que el català ha deixat de ser una llengua amb amenaces serioses sobrevolant-la. Però per sort, no sembla pas que a Catalunya estigui a l'UVI.

Itxiera

Nire hausnarketak eta datuak probetxuzkoak izango zirelakoan, ekin diezaiogun orain eztabaidari. Eskerrik asko zuen adeitasunagatik berriro ere.⁶

Per saber més del projecte RESOL

Bretxa, Vanessa, i Vila i Moreno, F. Xavier. 2012. "[Els canvis sociolingüístics en el pas de primària a secundària: el projecte RESOL a la ciutat de Mataró.](#)" *Treballs de Sociolingüística Catalana* 22, 93-118.

Vila i Moreno, F. Xavier. 2011. "[La recerca sociolingüística educativa escolar als països de llengua catalana: elements per a un balanç.](#)" *Treballs de Sociolingüística Catalana* 21, 205-219.

⁶ Tancament: Espero que les meves reflexions i dades us hagin aportat alguna cosa de profit.

Ara és hora d'encetar el debat. En tot cas, gràcies de nou per la vostra amabilitat.